

پیشنهادهایی برای ترویج نهج البلاغه

عبّاس محمودی^۱

مقام معظم رهبری (حفظه الله) در ابتدای سال ۱۴۰۴ ش درباره نهج البلاغه فرمودند:

امسال توصیه می‌کنم فعالان عرصه فرهنگی به مطالعه و آموزش نهج البلاغه توجّه ویژه داشته باشند.

خوب است جهت تحقّق فرمایشان ایشان، طرح‌های علمی و ترویجی متعدّدی برای اجرا توسط سازمان‌های دولتی، نهادهای فرهنگی - تبلیغی و آحاد مردم، آماده و پیشنهاد داده شود. این سرمقاله برخی از پیشنهادات را در دو عرصه تعلیم و ترویج نهج البلاغه ارائه می‌نماید.

الف) تعلیم و تدریس نهج البلاغه

گروه نخست پیشنهادها، متناسب با فضای آموزش و کلاس‌داری است.

۱. برگزاری کلاس‌های حدیث‌خوانی حوزه علمیه با محوریت نهج البلاغه

جلسات حدیث‌خوانی، برنامه‌ای رسمی در حوزه علمیه قم است. در این جلسات، استادان به خواندن و شرح متن یکی از منابع حدیثی شیعه می‌پردازند.^۲ می‌توان از این ظرفیت، برای تدریس نهج البلاغه استفاده کرد.

۲. برگزاری کلاس‌های حدیث‌خوانی با محوریت نهج البلاغه در حوزه علمیه خواهران و جامعة الزهراء (ع)

متأسفانه در مراکز علمی - حوزوی خواهران، جلسات حدیث‌خوانی به صورت رسمی وجود ندارد. شایسته است مدیران حوزه علمیه خواهران و جامعة الزهراء (ع) به برگزاری چنین

۱. استادیار گروه علوم حدیث تطبیقی، جامعة المصطفی العالمیّة؛ مدرّس مرکز تخصّصی حدیث حوزه.
۲. این کلاسها با مصوبه شماره ۹۰۳ مورخ ۹۱/۱۱/۲۰ شورای محترم عالی حوزه علمیه قم از سال ۱۳۹۱ رسمیت یافت.

کلاس‌هایی با محوریت نهج البلاغه اهتمام ورزند. برای اجرا و گسترش این جلسات، می‌توان از تجربه حوزه‌های علمیه برادران بهره برد.

۳. تعلیم معارف نهج البلاغه در صدا و سیما

برخی از برنامه‌های صدا و سیما، آموزشی است. یعنی این رسانه مانند یک شبکه مجازی آموزش عمل می‌کند. این ظرفیت را می‌توان در خدمت نهج البلاغه نیز درآورد.

۴. برگزاری دوره‌های کوتاه مدت علوم و معارف نهج البلاغه

مراکز مختلف حدیثی مانند دانشگاه قرآن و حدیث، انجمن حدیث حوزه، مرکز تخصصی علوم حدیث و مؤسسات مختلف نهج البلاغه می‌توانند دوره‌های مختلفی را برای آشنایی با علوم و معارف نهج البلاغه برای اقشار و اصناف مختلف مردم طراحی و اجرا نمایند. این دوره‌ها را می‌توان با عناوینی مانند «مدرسه تابستانه»، «مدرسه پاییزه»، «دوره فشرده آشنایی با علوم نهج البلاغه»، «دوره فشرده مدیریت در نهج البلاغه» و ... برگزار کرد. این دوره‌ها امکان برگزاری حضوری و آنلاین را خواهند داشت. تهیه متون مدون برای هر یک از مواد دوره‌ها بر غنای کار می‌افزاید.

۵. برگزاری کارگاه‌های مهارت‌افزایی نهج البلاغه

می‌توان برای کسانی که زمینه‌های علمی لازم جهت تدریس و تبلیغ نهج البلاغه را دارند، کارگاه‌هایی برای مهارت‌افزایی تدریس، برگزار کرد. همچنین برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت علوم و معارف نهج البلاغه جهت امامان جمعه و جماعات سراسر کشور و مبلغان، زمینه را برای تدریس نهج البلاغه در جای‌جای کشور فراهم خواهد کرد.

۶. راه‌اندازی رشته تخصصی نهج البلاغه در مرکز تخصصی حدیث

شایسته است مرکز تخصصی حدیث حوزه که مجوز رشته تخصصی نهج البلاغه را از شورای عالی حوزه‌های علمیه دریافت نموده، امسال به پذیرش دانش‌پژوه اقدام نماید. بیش از این کار، مناسب است طی برنامه‌ای تبلیغاتی، ویژگی‌های این رشته به اطلاع عموم حوزویان برسد.

۷. تصویب موضوعات پایان نامه با محوریت نهج البلاغه

شایسته است مراکز علمی مرتبط با علوم اسلامی، جهت تبیین معارف نهج البلاغه موضوعات جدیدی را برای پایان نامه های علمی به دانش پژوهان خود پیشنهاد دهند. این موضوعات می تواند در رابطه میان نهج البلاغه و علوم بشری باشد.

ب) ترویج نهج البلاغه

گروه دوم پیشنهادها، با امور ترویجی و تبلیغی ارتباط دارد.

۱. اقامه خطبه های نماز جمعه با محوریت نهج البلاغه

شایسته است امسال، امامان جمعه سراسر کشور در خطبه های خود، بیشتر به معارف نهج البلاغه بپردازند. آنها می توانند با قرائت بخش هایی از نهج البلاغه در خطبه های نماز جمعه، به تبیین معارف آن پرداخته و با مسائل روز تطبیق نمایند. خطبه های آیت الله جوادی آملی، زمانی که امامت جمعه قم را بر عهده داشتند، الگویی موفق در این زمینه است.

۲. قرائت احادیث دو دقیقه ای در مساجد و اماکن مقدسه از نهج البلاغه

شایسته است کتابی از حکمت های برگزیده نهج البلاغه توسط یکی از مراکز معتبر و علمی حدیثی مانند انجمن علمی حدیث حوزه، به همراه توضیحاتی در قالب های دو دقیقه ای تهیه شده و در اختیار امامان جماعت قرار داده شود. این متن، می تواند پایه سخنرانی های کوتاه قرار گیرد و مثلاً بین الصلاتین و یا در موقعیت هایی دیگر، توسط امامان جماعت ارائه گردد.

۳. قرائت نهج البلاغه در ابتدای کلاس های درسی حوزه و دانشگاه

اساتید حوزه و دانشگاه می توانند با توجه به نیاز مخاطبان خویش، احادیث کوتاهی را از نهج البلاغه برگزینند و در آغاز درس برای دانش پژوهان بخوانند. به این منظور می توان متنی هماهنگ و موضوعی نیز تنظیم کرد.

۴. قرائت احادیث نهج البلاغه در صبحگاه ادارات، نیروهای نظامی و مدارس

می توان با تهیه متونی بر پایه احادیث نهج البلاغه، از این احادیث در صبحگاه های نهادهای مختلف استفاده کرد.

۵. ترویج نهج البلاغه پیش از اخبار در صدا و سیما جمهوری اسلامی

پیشنهاد می‌شود یکی از مراکز معتبر و رسمی حدیثی مانند انجمن حدیث حوزه، گزیده‌ای از حکمت‌های نهج البلاغه را جهت برنامه‌سازی تهیه کند و صدا و سیما اقدام به پخش برنامه‌های کوتاه تهیه شده، پیش از اخبار سراسری نماید.

۶. معرفی حافظان، مترجمان و شارحان نهج البلاغه

معرفی فعالان نهج البلاغه، به ویژه فعالان معارفی آن، همچون شارحان و مترجمان و نویسندگان، راه را برای شناخت عمومی از آنها و مراجعه مردم، باز می‌کند. این معرفی می‌تواند در قالب برنامه‌های صدا و سیما همچون حسینیه معلی، محفل و ... باشد و یا در قالب تابلوهای شهری. همچنین مستندسازی زندگی این افراد، می‌تواند در الگوسازی که نیاز شدید جامعه امروز به ویژه برای نسل جوان است، مؤثر باشد. در طراحی و اجرای این برنامه‌ها، نمی‌توان مرحومانی که بخشی از عمر خود را به نهج البلاغه اختصاص داده‌اند، فراموش کرد؛ علامت‌گذاری قبور این دسته از خادمان علوی، یکی از پیشنهادهاست؛ قبر کسانی مانند علامه جعفری در حرم مطهر رضوی، حجت الاسلام محمد دشتی در حرم مطهر حضرت معصومه، میرزا حبیب الله خویی در حرم حضرت عبد العظیم حسنی و سید جعفر شهیدی در امامزاده عبد الله شهر ری، می‌تواند مورد توجه بیشتر و یا توجه مقطعی - مثلاً در ایام ولادت امام علی (ع) - قرار گیرد.

۷. دیدار با نهج البلاغه پژوهان و زیارت قبور شارحان و مترجمان نهج البلاغه

برخی از محققان و نویسندگان، بخشی از عمر خویش را به نهج البلاغه اختصاص داده‌اند. تعدادی از آنها همچون آیت الله جوادی آملی، زنده هستند و برخی از آنان همچون علامه جعفری، مرحوم شده‌اند. دیدار با نهج البلاغه پژوهان و زیارت قبر شارحان و مترجمان مرحوم، زمینه‌ای برای فراگیر شدن فضای نهج البلاغه‌ای در کشور است. انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌ها، بسیج‌های دانشجویی و طلاب، عقیدتی - سیاسی‌های نیروهای مسلح، واحدهای فرهنگی ادارات و امامان جمعه و جماعات می‌توانند متولیان برگزاری این دیدارها باشند. اخبار این دیدارها از سوی خبرگزاری‌های مرتبط با نهج البلاغه همچون «ایکنا» قابل نشر است.

۸. برگزاری اردوی علمی نهج البلاغه

در کشور مراکز و مؤسسات مختلفی به کار بر روی نهج البلاغه می‌پردازند و یا نهج البلاغه را یکی از زمینه‌های کاری خود قرار داده‌اند. می‌توان با شناسایی دقیق این مجموعه‌ها، اردوهایی را برای بازدید و آشنایی با آنها طراحی و اجرا کرد. پیش از برگزاری اردو باید نسبت به تهیه متون معرفی این مراکز اقدام نمود.

۹. ایجاد ارتباط میان وادی هنر با نهج البلاغه

هنر، زبان همه انسان‌هاست. همه اقشار با هر سلیقه‌ای می‌توانند با هنر رابطه برقرار کنند. ارائه نهج البلاغه در قالب‌های هنری مختلف، اعم از هنرهای تجسمی تا هنرهای نمایشی و ... می‌تواند به فراگیرشدن معارف این کتاب ارزشمند، کمک کند.

۱۰. اقدامات محیطی

می‌توان با استفاده از احادیث کوتاه نهج البلاغه به صورت گزینش‌شده، تابلوها یا دیوارنگاره‌هایی را در سطح شهر، ادارات، مدارس و ... طراحی، نصب و اجرا کرد. این فعالیت‌های بصری محیطی می‌تواند مشتمل بر «هنر» و محتوایی از نهج البلاغه متناسب با نیاز روز باشد.

۱۱. نام‌گذاری اماکن عمومی با عنوان نهج البلاغه

نام‌گذاری اماکن مختلف به عنوان نهج البلاغه می‌تواند در زنده نگه‌داشتن نام این کتاب و شهرت آن در میان مردم کمک نماید. شایسته است وقتی مکانی با نام نهج البلاغه مزین می‌شود احادیث نهج البلاغه در قالب‌های هنری مختلف، در چشم‌انداز نگاه مردم قرار گیرد. بوستان نهج البلاغه، خیابان نهج البلاغه، میدان نهج البلاغه، فرهنگسرای نهج البلاغه و عناوینی از این دست اگر با محتوایی مرتبط همراه شود، نقشی اثرگذار بر گسترش فرهنگ نهج البلاغه خواهد داشت. افزون بر آنکه، اجرای طرح‌های هنری، جلوه زیبایی به اماکن بخشیده و «اسلیم‌سازی» خواهد کرد.

۱۲. نگارش کتاب‌هایی بر پایه نهج البلاغه برای عموم

بیشتر کتاب‌های مرتبط با نهج البلاغه برای قشر تخصصی نگاشته شده است. خوب است، کتاب‌هایی برای عموم مردم و نیز رده‌های سنی مختلف از کودک تا جوان نگاشته شود و معارف و قضایای نهج البلاغه متناسب با نیاز و زبان هر رده سنی، به آنها منتقل گردد. این کتاب‌ها می‌تواند با زمینه داستان، عقایدگویی، تاریخ‌نگاری یا ... باشد.

۱۳. چاپ و نشر پژوهش‌ها و نگاشته‌های کوتاه مرتبط با نهج البلاغه

مجلات حدیثی و غیر حدیثی می‌توانند در فضای عمومی یا تخصصی یک شماره از مجله خود را به مقالات و نگاشته‌ها و یا مصاحبه‌ها و نوشته‌های متنوع مرتبط با نهج البلاغه اختصاص داده و یا ویژه‌نامه‌ای را در سال جاری برای این منظور تهیه و منتشر نمایند.

۱۴. برگزاری مسابقات نهج البلاغه

برگزاری مسابقه، جذابیت خاصی برای گروهی از مردم دارد. طراحی و اجرای مسابقات نهج البلاغه به صورت هدفمند و روشمند، زمینه مطالعه و ترویج آن را فراهم می‌کند. پیش از برگزاری این مسابقات باید نسبت به تهیه متون متناسب و نشر آن اقدام کرد.

۱۵. برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی و نشست‌های علمی با محوریت نهج البلاغه

مراکز تخصصی و حدیثی و همچنین گروه‌های علمی مرتبط در دانشگاه‌ها، می‌توانند به برگزاری نشست‌های علمی و کرسی‌های آزاداندیشی مرتبط با نهج البلاغه اقدام نمایند.

۱۶. برگزاری نمایشگاه‌های عمومی و تخصصی نهج البلاغه

محصولات نهج البلاغه، مؤسسات مرتبط با نهج البلاغه، کتاب‌های مرتبط با نهج البلاغه و بسیاری از عناوین دیگر از فعالیت‌های علمی و فرهنگی و هنری را می‌توان ذیل عنوان واحد «نمایشگاه نهج البلاغه» قرار داد. این نمایشگاه می‌تواند در دو سطح عمومی و تخصصی برگزار شود. همچنین اختصاص غرفه‌هایی ویژه به نهج البلاغه در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، نمایشگاه بین‌المللی قرآن و نمایشگاه آثار حوزه‌های علمیه، زمینه‌های دیگری از تبلیغ نهج البلاغه است.

اقدامات یادشده بخشی از پیشنهادهایی است که به سادگی و با هزینه اندک قابل اجراست. لازم نیست، مجری این اقدامات، نهادهای حکومتی باشند و یا با بودجه دولتی اجرا شود. بلکه هر گروهی می‌تواند با هزینه کم، یکی از این پیشنهادها و یا مشابه آن را اجرا کند و به این وسیله، سهمی در علوی شدن جامعه داشته باشد.